

FEN BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ YANSITICI DÜŞÜNME DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI
COMPARISON OF REFLECTIVE THINKING LEVELS OF SCIENCE AND SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES

Nurten GÜRBÜZ*
Serkan BOZAN**

Öz

Bu çalışmanın amacı fen bilgisi ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme düzeyleri arasındaki farkı ortaya koymaktır. Çalışmanın örneklemini 39 fen bilgisi öğretmen adayı ile 40 sosyal bilimler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Semerci (2007) tarafından geliştirilen “Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Yansıtıcı Düşünme Eğilimi” (YANDE) ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde bağımsız gruplar da t-testi ve tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme düzeylerinin fen bilgisi öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ölçekte bulunan alt boyutlar çalışma grupları için ayrı ayrı karşılaştırılmış ve bazı faktörler için fark bulunamazken bazı faktörlerde gruplar arasında fark olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yansıtıcı Düşünme, Öğretmen Adayı, Fen Bilgisi, Sosyal Bilimler.

Abstract

The aim of this study is to determine the difference between the level of science and social studies teacher candidates. The sample of the study consisted of 39 science teacher candidates and 40 social science teacher candidates. “Reflective Thinking Tendency for Teachers and Teacher Candidates” (YANDE) scale developed by Semerci (2007) was used as a data collection tool. In the analysis of data, t-test and descriptive statistics were used in independent groups. According to the research results; social studies teacher candidates' reflective thinking levels were higher than science teacher candidates. The sub-dimensions in the scale were compared separately for the study groups and it is seen that there are differences between groups for some factors while there isn't difference for some factors.

Keywords: Reflective Thinking, Teacher Candidate, Science, Social Science.

1. GİRİŞ

Bilginin hızla çoğaldığı günümüz dünyasında eğitimin öncelikli hedefleri arasında, bilgiyi hafızasında depo eden bireyler değil; onu kullanan, eleştiren, yeni bilgiler ortaya koyan ve karşısına çıkan sorunlara karşı çözüm sunan bireyler yetiştirmek vardır. Çünkü kişiden beklenen üst düzey düşünme becerisi, ezberden ziyade bilgiyi kavrayıp öğrenme ve kullanma, karşılaşılan yeni durum ve olayla ilgili sorun çözebilme, sentez, genelleme, açıklama yapabilme ve hipotezler geliştirebilme becerisini kullanmasını gerektirir. Hızla değişen ve gelişmekte olan dünya bu şartları taşıyan, güçlü bireyler istemektedir. İlerleyen zamanlarda bu niteliğe sahip insanların geleceğin dünyasında daha çok varlık gösterip başarılı olacağı düşünülmektedir (Doğanay, 2007; Semerci, 1999; Üstünoğlu, 2006). Öncelikli olarak bu becerilerin öğrencilere kazandırılması önem arz etmektedir. Burada da en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenler bu düşünme becerilerine sahip olup kendilerini de bu yönde sürekli olarak geliştirmeleri ve bu becerilerini kullanabilmeleri gereklidir. Yansıtıcı düşünme becerisi bunlardan biridir (Duban & Yelken, 2010).

Yansıtıcı düşünmenin geçmişi oldukça eskiye dayanmaktadır (Altnok, 2002; Hatton & Smith, 1995). İlgili alanyazın incelendiğinde, bu öğrenme kavramını ilk olarak Wilhelm Von Humbolt'un kullandığı görülmektedir (Fichtner, 2005). Fakat bu kavramın oluşup gelişmesinde John Dewey'in fikirlerinin çok etkili olduğu dikkati çekmektedir. Yararcılık felsefesi ve onun dayandığı ilerlemecilik akımının öncüsü Dewey (Alp & Taşkın, 2008) yansıtıcı düşünmeyi, herhangi bir bilgi ya da düşünceyi ve onun amaçladığı sonuca varmayı destekleyen bir bilgiyi dikkatli, tutarlı ve etkin bir şekilde düşünme şeklinde tanımlamıştır. Dewey (1933), kişilerin yansıtıcı olmaları için üç önemli tutuma sahip olmaları gerektiğini ifade etmiştir. Bunlar; sorumluluk, açık fikirlilik ve istekliliktir (akt. Ekiz, 2006).

Yansıtıcı düşünme kendi kendine oluşabilen bir düşünce şekli değildir. Burada, zihin bir soruna yoğunlaşmış aktif bir durumun içerisine girer. Bu da onu günlük eylem ve düşüncelerden farklı kılar (Alp & Taşkın, 2008). Alanyazın incelemesi yapıldığında yansıtıcı düşüncenin pek çok tanımının yapıldığı görülmektedir. Örneğin; Taggart ve Wilson'a göre (1998), eğitimi ilgilendiren konularda, sonuç bölümünün

* Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi, drnurtengurbuz@gmail.com

** Arş. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, syalcin@agri.edu.tr

de değerlendirilmesini kapsayan mantıklı ve bilgi unsuruna dayalı karar alma sürecine denir. Atay'a (2003) göre ise, herhangi bir deneyimi hatırlayarak onu düşünüp bir amaç göz önüne alınıp, analiz edildiği süreç olarak tanımlanırken, Öztürk (2003)'de problemi tespit etmek ve değişik açılardan bu sorunlara bakmayı gerekli gören bir süreç olarak tanımlamıştır. Ünver (2004) ise yansıtıcı düşünceyi, kişinin öğrenme veya öğretme seviyesine ve yöntemine yönelik olumsuz ve olumlu durumları ortaya koymaya, problemleri çözmeye ilişkin düşünme sürecidir şeklinde tanımlamıştır.

Yeni hazırlanan ilköğretim programına bakıldığında yapılandırmacı yaklaşımın kalıcı ve anlamlı öğrenmeyi sağladığı, yansıtıcı düşüncenin ise karar verme ve bilimsel düşünme becerilerini geliştirmeyi hedeflediği görülmektedir. Yansıtıcı öğrenme yapılandırmacılığa değer veren bir yaklaşımdır ve ikisi de birbirini desteklemektedir. Bununla birlikte, programa bakıldığında öğrencilerin ve öğretmenlerin bu becerilerini kullanıp geliştirmelerine yönelik faaliyetlerin olduğu görülmektedir (Alp & Taşkın, 2008; Doğan-Dolapçioğlu, 2007; Kozan, 2007). Eğitim programı yansıtıcı düşünmeyi kullanmayı teşvik etmeye yönelik hazırlanmıştır. Bununla beraber eğitimin olmazsa olmaz olan unsuru öğretmenlerin bu beceriyi taşımaları, donanım unsurları ve nasıl yetiştirildikleri konusu önem arz etmektedir (Üstün, 2011).

Yansıtıcı düşünmenin, bilinçli bir biçimde öğrenilip geliştirilmesi planlanan bilişsel bir beceri olduğu düşünülecek olursa bu yaklaşımın okullarda öğretilmesi önem arz etmektedir. Eğitim-öğretim süreci içinde yeterli rehberlik verecek, uygun ortam sağlayacak ve bireylere düşünme becerisini kazandırabilecek kişi öğretmendir (Demiralp, 2010; Karadağ, 2010; Üstün, 2011). Amerika'da son yıllarda kurulan "Ulusal Mesleki Eğitim Standartları Kurumu (NBPTS), Ulusal Eğitim ve Amerika'nın Geleceği Komisyonu (NCTAF), Ulusal Eğitimi Geliştirme Komisyonu (NFIE)" gibi pek çok kurum, kuruluş ve yerel okullar bu beceriye tüm öğrenci ve öğretmenlerin uymaları için belirlenmiş olan birtakım standartlar koymuşlardır (Tok, 2008).

Yansıtıcı eğitimde öğrenciler, öğrenme hedeflerini kendileri belirler; öğrenme sürecindeki sorumluluğu üstlenirler, varsa eksikliklerini bulurlar; problemleri değişik açılardan görürler; kendilerini eleştirirler. Olumlu olan davranışlarının ayrımını yaparak kendilerini güdüleyip, fikirlerini özgürce ifade edebilirler; karşılıklarına çıkan sorunları rahatlıkla çözebilirler; konulardan önce ve sonra durum analizi yaparlar; yapmış oldukları uygulamaları değerlendirirler (Ünver, 2003; Senemoğlu, 2003; Gür, 2008).

Yansıtıcı düşüncede öğretmenler öğretim sürecinde rehberdirler. Yansıtıcı rolü olan öğretmenler öğrencilere gidecekleri yolda, edinecekleri bilgilerde yol göstericidirler ve onların fikirlerini serbestçe paylaşabilecekleri ortamı oluştururlar (Ersözlü, 2008). Yansıtıcı düşünceye sahip bir öğretmende olması gereken davranışlar şöyledir (Kazu & Demiralp, 2012; Norton, 1997; Pollard, Anderson, Maddock, Swaffield, Warin. & Warwick, 2008);

- Öğretim sürecini sürekli değerlendirir ve kullanılan yöntemi, araç-gereci gözden geçirip uygun olduğunu düşündüğü kararları alırlar.
- Açık fikirlidir. Öğretmen hem kendine hem de sınıf uygulamalarına karşı yapılan eleştirilere karşı açıktır. Bu eleştiriler karşısında düşünür ve değişik çözümler yolları ortaya koyar.
- Samimi ve içtendir. Öğrencilerin fiziksel, zihinsel ve duygusal kaynaklı olan sorunlara kendisini verir ve çözmek için çabalar.
- Sorumluluk sahibidir. Aldığı kararları uzun veya kısa vadede ortaya çıkabilecek her tür sonucu göz önüne alıp, planlamasını o yönde yapar.
- Yansıtma değer verir ve onu önemser. Yapılan yansıtma onu güdüler ve bundan haz alır.
- İleriye görür, öğrencilerinde görmesi için çabalar ve onları dış dünyaya hazırlar. Öğrencinin hedeflerini belirlemesine yardımcı olarak, ona uygun araç-gereç sunar.

Alanyazın araştırması yapıldığında gerek yurt dışında gerekse yurt içinde yansıtıcı düşünme becerisinin araştırıldığı birçok çalışmaya rastlanmış olmakla birlikte (Aydın & Çelik, 2013; Demiralp, 2010; Duban & Yelken, 2010; Ekiz, 2006; Ersözlü, 2008; Gedik, Akhan & Kılıçoğlu, 2014; Hasırcı & Sadık, 2011; Hayuta, 2007; Karadağ, 2010; Kazu & Demiralp, 2012; Kozan, 2007; Langer, 2002; Lee, 2007; Semerci, 2007; Semerci & Kılıç, 2010; Şahin, 2011; Tok, 2008; Tümkaya & Hürüoğlu, 2013) sayısal ve sözel branşlarda yer alan öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme becerilerinin karşılaştırıldığı herhangi bir çalışmaya rastlanılmadığı için bu konuyla ilgili bir çalışmaya ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

Araştırmanın problem cümlesi:

Sosyal bilgiler öğretmen adayları ile fen bilgisi öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimleri arasında fark var mıdır?

2. YÖNTEM

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli geçmişte olan bir durumu ortaya koymak için veya var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2008). Çalışmanın örneklemini Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 39 fen bilgisi öğretmenliği bölümü öğrencisi ile 40 sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Semerci (2007) tarafından geliştirilen "Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Yansıtıcı Düşünme Eğilimi" (YANDE) ölçeği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. 7 alt faktörden oluşan ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış ve ölçek çalışma için öğrencilere uygulanmıştır. Ölçekten elde edilen veriler SPSS 21 for Windows paket programı kullanılarak analiz edilmiş ve tablolaştırılmıştır. YANDE ölçeğinin alt faktörleri ve bu alt faktörlere dair madde numaralarının dağılımına dair veriler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: YANDE Ölçeği Faktörleri ve Madde Numaraları

Alt Boyutlar (Faktörler)	Madde Numaraları
Faktör 1 (f ₁): Sürekli ve amaçlı düşünme	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7
Faktör 2 (f ₂): Açık fikirlilik	8, 9, 10, 11, 12, 13
Faktör 3 (f ₃): Sorgulayıcı ve etkili öğretim	14, 15, 16, 17, 18
Faktör 4 (f ₄): Öğretim sorumluluğu ve bilimsellik	19, 20, 21, 22, 23
Faktör 5 (f ₅): Araştırmacılık	24, 25, 26, 27, 28, 29
Faktör 6 (f ₆): Öngörülü ve içten olma	30, 32, 33, 35
Faktör 7 (f ₇): Mesleğe bakış	31, 34

3. BULGULAR

Bu bölümde çalışmaya yönelik bulgu ve yorumlar yer almaktadır. Çalışmanın yürütüldüğü örnekleme dair öğrenci sayıları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Öğrenci Mevcutları

Bölüm	Öğrenci Sayısı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	40
Fen Bilgisi Öğretmenliği	39
Toplam:	79

Gruplara uygulanan YANDE ölçeği verilerine dair uygulanan t-testi sonuçları ve bazı istatistikî veriler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Gruplara Uygulanan YANDE Ölçeği İstatistikî Sonuçlar

Faktör	Bölüm	N	X	S	sd	t	p
f ₁	Sosyal	40	29.62	3.79	77	1.26	.211
	Fen	39	28.53	3.85			
f ₂	Sosyal	40	28.75	1.76	77	2.31	.023
	Fen	39	27.30	3.51			
f ₃	Sosyal	40	24.35	1.05	77	2.39	.019
	Fen	39	23.02	3.33			
f ₄	Sosyal	40	22.20	2.11	77	1.35	.178
	Fen	39	21.33	3.42			
f ₅	Sosyal	40	26.82	1.94	77	2.92	.004
	Fen	39	25.05	3.28			
f ₆	Sosyal	40	17.70	2.83	77	1.01	.312
	Fen	39	17.10	2.34			
f ₇	Sosyal	40	8.97	1.64	77	1.12	.264
	Fen	39	8.53	1.80			
TOPLAM	Sosyal	40	158.42	8.52	77	2.46	.016
	Fen	39	150.89	17.26			

Tablo 3'te belirtilen veriler değerlendirildiğinde ölçekte yer alan her faktör için fen bilgisi (FBÖA) ve sosyal bilgiler öğretmen adayları (SBÖA) arasında fark olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo incelendiğinde f_1 için p değeri 0,211 dir ve $p < 0,05$ olmasından dolayı çalışmaya katılan FBÖA ve SBÖA arasında fark olmadığı görülmektedir. Aynı şekilde f_4 için p değeri 0,178, f_6 için 0,312 ve f_7 için p değeri 0,264 olduğu görülmektedir. p anlamlılık düzeyinin $p < 0,05$ olmamasından dolayı bu faktörler için FBÖA ve SBÖA arasında fark yoktur denilebilir. 'Sürekli ve amaçlı düşünme', 'Öğretim sorumluluğu ve bilimsellik', 'Öngörülü ve içten olma' ve 'Mesleğe bakış' boyutları açısından iki grup arasında fark bulunmamaktadır.

f_2 için FBÖA ve SBÖA arasında anlamlı fark vardır, p değeri 0,023 ve $p < 0,05$. Çalışmaya katılan SBÖA'nın 'Açık fikirlilik' faktörü bakımından FBÖA'dan daha iyi oldukları görülmektedir.

f_3 için p değeri 0,019 dur ve FBÖA ve SBÖA arasında anlamlı fark olduğu görülmekte ve SBÖA'nın 'Sorgulayıcı ve etkili öğretim' boyutunun daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

f_5 için p değeri 0,004 dur ve p değerinin 0,005 ten küçük olduğu görülmektedir. Bu veriler doğrultusunda SBÖA'nın 'Araştırmacılık' boyutunun FBÖA'ya göre daha iyi oldukları ortaya konmuştur.

Tablo verilen toplam değerlerin 0,005 ten küçük olduğu görülmektedir. Genel olarak SBÖA'nın yansıtıcı düşünme eğilimlerinin FBÖA'ya göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ve fen bilgisi öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimleri arasında fark olup olmadığına ortaya koymak için yapılan bu çalışmada kullanılan ölçeğin bazı faktörleri açısından fark bulunurken bazı faktörleri arasında fark olmadığı görülmüştür.

Sayısal ve sözel olarak ayrılan bu iki grubun 'Açık fikirlilik', 'Sorgulayıcı ve etkili öğretim' ve 'Araştırmacılık' alt boyutlarında sözel ağırlıklı alan olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sayısal ağırlıklı alana sahip fen bilgisi öğretmen adaylarından daha iyi olmaları; temelinde araştırma, sorgulama gibi kavramları içeren fen eğitimi için şaşırtıcı bir durumdur. Fen bilgisi öğretmen adaylarının sahip olması gereken özellikler göz önünde bulundurulduğunda yansıtıcı düşünme düzeylerinin sosyal bilgiler öğretmen adaylarından daha yüksek olması beklenmektedir. Çalışmanın sonuçlarına baktığımızda genel olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının daha yüksek puanda olmasına sebep olarak fen bilgisi öğretmen adaylarının kendini ifade etme, öz eleştiri, öz değerlendirme, analitik düşünme, süreç inceleme gibi konularda eksiklerinin olduğunu söyleyebiliriz (Keskinlik, 2010).

'Öğretim sorumluluğu ve bilimsellik' ve 'Mesleğe bakış' alt boyutlarında her iki grup arasında fark olmaması öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği konusundaki hazırbulunuşluğunun düşük olduğu ve aktif görev yapmamlarından kaynaklandığını söyleyebiliriz (Şahin, 2011).

'Öngörülü ve içten olma' alt boyutu için çalışmada ele alınan iki grup arasında fark olmaması ve genel olarak 'kısmen katılıyorum' ve 'çoğunlukla katılmıyorum' seçeneklerinin diğer seçeneklere oranla daha fazla olması, öğretmen adaylarının aldıkları eğitim boyunca karşılarına çıkabilecek problemlere çözüm bulma, eğitim ortamını ve sürecini planlama gibi konularda eksikliklerinden kaynaklandığı söylenebilir. Yansıtıcı düşünme öğretmen adaylarına varsayımlar üzerinde düşünmeye ve analiz etmeye olanak sağlar. Düşünme bireyde anlamlı öğrenmeyi kolaylaştıran bir faktördür. Anlamlı öğrenen bireyler problemlere çözüm yolları bulma konusunda daha başarılıdır (Tok, 2008).

'Sürekli ve amaçlı düşünme' boyutunun genel olarak bir öğretmenin özellikleri arasında olması beklenir. Bu boyutun hem sayısal alana sahip hem de sözel alana sahip öğretmen adayları arasında fark olmaması ve her iki grubunda 'tamamen katılıyorum' seçeneğini ağırlıklı olarak işaretlemeleri, gelecekte eğitim sisteminde görev alacak öğretmen adayları için umut vericidir. Bir öğretmenin sürekli olarak eğitim-öğretim ortamını, sürecini, öğrencilerini gözlemleyip değerlendirmesi öğretmenlerden beklenen bir davranıştır. Eğitim sürecinin derinlemesine ele alınıp değerlendirilmesi ve elde edilen sonuçlara göre bu sürecin daha etkili hale getirilmesi için yapılan çalışmalar yansıtıcı düşünme yeteneğinden kaynaklanmaktadır. Yansıtıcı düşünme yeteneği düşük bir öğretmen bu süreci değerlendirmede sıkıntı yaşayabilir ve bu da eğitimin etkinliğini olumsuz etkileyebilir.

Genel olarak öğretmen adaylarının branşlarının yansıtıcı düşünme düzeylerini etkilememesi gerekmektedir. Tüm öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme becerilerine sahip olması beklenmektedir. Bu becerilere sahip öğretmenler kendini değerlendirebilir ve öğrenciye kendini değerlendirmesi için yol gösterebilir. Öğretmenlerin süreci değerlendirebilme başarısı ise öğretim sürecinde ortaya çıkan sorunları çözebilme, öğrencilerin bu süreçte aktif olmasını sağlama ve onları üst düzey düşünmeye sevk etme becerisiyle orantılıdır.

Eğitim sistemimizde öğretmen adaylarını ve öğrencileri yansıtıcı düşünmeye sevk edici etkinliklerin olması eğitimin kalitesi açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Alp, S., & Taşkın, Ş. Ç. (2008). Eğitimde Yansıtıcı Düşünmenin Önemi ve Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirme. *Milli Eğitim Dergisi*, 178, 311-320
- Altınok, H. (2002). Yansıtıcı öğretim: Önemi ve öğretmen eğitimine yansımaları. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(8), 66-7.
- Atay, D. Y. (2003). *Öğretmen Eğitiminin Değişen Yüzü*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aydın, M. ve Çelik, T. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (34)
- Demiralp, D. (2010). *İlköğretim Birinci Kademe Programlarının Öğrencilerin Yansıtıcı Düşüncelerini Geliştirmeye Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri (Elazığ İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Dewey, J. (1933). *How we think: A restatement of the relation of reflective thinking to the educative process*. Boston: D. C. Heath Publication.
- Doğan Dolapçıoğlu, S. (2007). *Sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme düzeylerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Doğanay, A. (2007). *Üst düzey düşünme becerilerinin öğretimi*. Doğanay, A. (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri*. (2. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Duban, N., & Yelken T. Y. (2010). Öğretmen Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri ve Yansıtıcı Öğretmen Özellikleriyle İlgili Görüşleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19/2, 343-336.
- Ekiz, D. (2006). *Öğretmen eğitimi ve öğretimde yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ersöz, Z. N. (2008). *Yansıtıcı düşünmeyi geliştirici etkinliklerin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi*. Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Fichtner, B. (2005). Reflective learning: Problems and questions concerning a current contextualization of the Vygotskian approach. Hoffmann, M. H. G., Lenhard, J. & Seeger, F. (Eds.), *Activity and sign grounding mathematics education*. USA: Springer Publications.
- Gedik, H., Akhan, N. E., & Kılıçoğlu, G. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimleri. *Mediterranean Journal of Humanities*, 4(2), 113-130.
- Gür, H. (2008). *Öğretmen Eğitiminde Yansıtıcı Düşünme. Aday Öğretmenler İçin Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması*. (Ed: İ. H. Demircioğlu). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hasırcı, Ö. K., & Sadık, F. (2011). Sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 195-210.
- Hatton, N. & Smith, D. (1995). Reflection in teacher education: Towards definition and implementation. *Teaching and Teacher Education*, 11(1), 33-49.
- Hayuta, Y. (2007). When theory meets with practice: What student teachers learn from guided reflection on their own classroom discourse. *Teaching and teacher education: An international journal of research and studies*, 23, 6; 957.
- Karadağ, M. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Düzeylerinin İncelenmesi (Şanlıurfa İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (18. Baskı), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kazu, H. & Demiralp, D. (2012). İlköğretim birinci kademe programlarında yansıtıcı düşünmeyi geliştiren yöntemlerin kullanılma durumu (Elazığ ili örneği). *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(1), 131-145.
- Keskinkılıç, G. (2010). *İlköğretim 7. Sınıf Fen Ve Teknoloji Dersinde Uygulanan Yansıtıcı Düşünmeye Dayalı Etkinliklerin Bilimsel Süreç Becerilerinin Gelişimine ve Başarıya Etkisi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kozan, S. (2007). *Yansıtıcı düşünme becerisinin kaynak tarama ve rapor yazma derslerindeki etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Langer, A. M. (2002). Reflecting on practice: Using learning journals in higher and continuing education. *Teaching in higher education*, 7, 3, 337-351.
- Lee, I. (2007). Preparing preservice english teachers for reflective practice. *ELT Journal*, 61,4; 321-329
- Norton, J. L. (1997). Locus of control and reflective thinking in preservice teacher. *Education*, 117, 3; p. 401-408.
- Öztürk S. (2003). *Developing a Reflective Reading Model*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Pollard, A., Anderson, J., Maddock, M., Swaffield, S., Warin, J. & Warwick, P. (2008). *Reflective Teaching*. Evidence-informed Professional Practice, 3rd edition, London: Continuum.
- Semerci, N. (1999). *Kritik Düşünmenin Mikro Öğretim Dersinde Eleştiri Becerisini Geliştirmeye Etkisi*. Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Semerci, Ç. (2007). Öğretmen ve Öğretmen Adayları için Yansıtıcı Düşünme Eğilimi (YANDE) Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (3).
- Semerci, N. ve Kılınc, H.H. (2010). İlköğretim Birinci Kademe ve İkinci Kademe Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri (Elazığ İli Örneği). *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 9(1).
- Senemoğlu, N. (2003). Türkiye'de Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Uygulamaları, Sorunlar, Öneriler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(5), 154-193.
- Şahin, A. (2011). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(37).
- Ünver, G. (2003). *Yansıtıcı Düşünme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Üstün, G. (2011). *Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri İle Demokratik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Üstünoğlu, E. (2006). Üst düzey düşünme becerilerini geliştirmede bilişsel soruların rolü. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 331, 17-24.
- Taggart, G. L. & Wilson, A. P. (1998). *Promoting Reflective Thinking in Teachers*. 44 Action Strategies. USA: Corwin Press, Inc.
- Tok, Ş. (2008). Yansıtıcı düşünmeyi geliştirici etkinliklerin Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarına, Performanslarına ve Yansıtıcılarına Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 33(149), 104-118.
- Tümekaya, S. ve Hurioglu, L. (2013). Öğretim Elemanlarının Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 22(1).